

Parancsolsz?

Mondattípus, illokúciós aktus, perlokúciós hatás

Kárpáti Eszter – Szeteli Anna (PTE)

Gärtner (2012) összehasonlítja Searle (1976) és Zaefferer (2001) illokúciótípus-osztályozását. Idézi Sadock–Zwicky-t (1985), miszerint Zaefferer szisztematikusan elkülöníti a három fő mondattípust, ellentétben Searle rendszerével, ahol a kérdés a felszólítás aleseteként jelenik meg (1969).

Az absztrakt szerzői maguk is fontos kutatási feladatnak tekintik a fő mondattípusok lényegi elkülönítését, azonban legalább ekkora magyarázó erőt tulajdonítanak Searle (1976) tipológiájának is.

Előadásunkban példákon keresztül mutatjuk be, hogy a Searle (1976) által ajánlott szempontok (például: illocutionary point, direction of fit, expressed psychological state, force, status, interest), illetve Zaefferer (2001) alternatívája egységes rendszerben értékelhetők: egy lehetségesvilág-címkezésen alapuló rendszerben (Alberti–Szeteli–Kleiber 2018) keressük az illokúciós aktus típusok elkülönítésének ideális módját.

A leírási keretünk gyanánt szolgáló formális dinamikus pragmaszemantikában a következő három összefüggés kompozicionális kalkulációval előáll:

1. Az címzett nélkülinek elemzett óhajító mondatból egy címzettakkomodációs eljárással megkaphatjuk a felszólító típust.
2. Hasonló viszony definiálható az eldöntendő kérdőmondat és a (címzett nélküli) vajon-nal módosított kérdőmondat, illetve a kijelentő mondat és a (címzett nélküli) felkiáltó típus között.
3. A felszólító típus (függvénykompozícióval megvalósítható) „episztemizálásával” megkapjuk az eldöntendő kérdést, majd annak hasonló „továbbkomponálásával” a válaszként szolgáló kijelentőtípust.

Így sikerül ötvözni a fenti osztályozó rendszerek fontos megállapításait és egyben új jelenségeket állítani a figyelem középpontjába.

Hivatkozások

- Alberti G.–Kleiber J.–Kárpáti E. (2017) Reális (ReALIS) kép a másik elméjéről. *Más elmék.* (szerk.: Márton M.–Molnár G.–Tózsér J.) Budapest, l'Harmattan, 237-268.
- Alberti, G.–Szeteli A.–Kleiber J. (2018) ReALIS-Inventory of "Possible Worlds" constituting the Intensional Profiles Conventionalized in Hungarian. Előadás a (Magyar Szemantikusok Asztaltársaságának) MASZAT rendezésében. Budapest, 2018.01.25. 16:00 MTA-ELTE Elméleti Nyelvészeti Osztály.
- Gärtner, H-M. (2012) Does Searle's Challenge Affect Chances for Approximating Assertion and Quotative Modal Wollen? *Practical Theories and Empirical Practices.* Amsterdam: John Benjamins. 245-256.
- Sadock, J.–Zwicky, A. (1985) Speech act distinctions in syntax. *Language Typology and Syntactic Description I: Clause Structure.* Cambridge: Cambridge University Press, 155–196.
- Searle, J. (1969) *Speech Acts.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. (1976) A classification of illocutionary acts. *Language in Society* 5: 1–23.
- Zaefferer, D. (2001) Deconstructing a classical classification: A typological look at Searle's concept of illocution types. *Revue Internationale de Philosophie* 217: 209–225.